

Exempel på livsmedelsföretag och kommentarer till verksamheter

Stödjande instruktion för livsmedelskontrollen

Här finner du exempel på och kommentarer till verksamheter som behöver vara registrerade eller godkända om de uppfyller kriterierna för livsmedelsföretag. Du hittar också exempel på och kommentarer till verksamheter som inte betraktas som livsmedelsföretag.

Verksamheter som inte omfattas av lagstiftningen

- I ett privathushåll bereds och hanteras livsmedel som inte släpps ut på marknaden utan konsumeras inom hushållet. Enskilda personer som bereder, bearbetar, hanterar eller lagrar livsmedel och konsumerar dem i det egna hushållet är inte livsmedelsföretag och omfattas inte alls av livsmedelslagstiftningen. Se artikel 1.3 i förordning (EG) nr 178/2002. Det gäller även primärproduktion för användning inom privat hushåll.
- Mat som lagas av privatperson och konsumeras i en privat krets, till exempel klassfest, ideell förening, bröllopsmiddag, arbetsplatsmöte.
- Leverans av livsmedel till privathushåll, om privatpersonen beställt leveransen separat från inköpet, till exempel med buss.
- Att enbart äga och hyra ut eller upplåta en lokal åt annan att bedriva livsmedelsverksamhet i, innebär inte att uthyraren är livsmedelsföretagare.

Verksamheter som inte kan anses bedrivas med en "viss organisation" och som därför inte omfattas av lagstiftningen

- Verksamhet som tillhandahåller en spannmålsplatta, uppsamlingsplats för vilt eller samlastningsplats för honung som endast används för omlastning av egenproducerade primärprodukter eller för kortvarig lagring av primärprodukter inför vidare transport till en anläggning.
- En bilverkstad som ställer fram en kaffetermos och en kakburk till sina kunder.
- En blomsteraffär som har en frysbox med glasspinnar för försäljning.
- En hårfrisör som bjuder kunderna på dryck under behandling.
- En privatperson som bakar några enstaka plåtar kanelbullar åt en förening som hen är medlem i och som föreningen sedan serverar vid ett eget evenemang.
- En privatperson som bakar några enstaka plåtar kakor som barnen sedan säljer i skolans regi.

Exempel på verksamheter som räknas som livsmedelsföretag

Den här listan tar upp verksamheter som ibland kan vara svåra att bedöma om de ska anses ingå i ett livsmedelsföretag eller inte.

Matlagning inom vård, skola och undervisning

- Vid matlagning i gruppboende eller liknande vårdformer kan inköp och distribution av livsmedel anses uppfylla kriterierna för ett livsmedelsföretag, men däremot inte de boendes egen matlagning och servering. Om de boende själva (eller med hjälp från personal) tillagar maten är det enbart inköp och distribution av livsmedel som anses ingå i livsmedelsföretaget.

- Vid hemtjänst, utförd av personal som är anställd av en kommunal nämnd eller annan organisation och som hanterar mat åt personer med behov av stöd, uppfyller den som tillhandahåller hemtjänsten oftast kriteriet för ett livsmedelsföretag. Det är oftast en kommun, men kan även vara en privat aktör.

Uppgifter om vilka som får hemtjänst behöver inte finnas med i registreringen.

När det gäller hemtjänst utförs tjänsten ”matlagning” i enskildas privatbostäder och maten är avsedd för den enskildes egen konsumtion. Därför är det inte aktuellt att registrera de respektive privatbostädernas kök. Den som tillhandahåller tjänsten, det vill säga livsmedelsföretagaren, ska dock registreras.

Det är lämpligt att den offentliga kontrollen i första hand avser det system för egenkontroll verksamhetsutövaren tillämpar (den som tillhandahåller tjänsten), till exempel när det gäller utbildning av personal, rutiner, skyddsutrustning, med mera. Kontroll hemma hos den som mottar hemtjänst ska undvikas. Jämför JO:s beslut den 18 oktober 2010 dnr 6650-2009.

- Matlagning utförd av dagbarnvårdare i dennas bostad. Den organisation som tillhandahåller barnomsorg, oftast en kommun, men som även kan vara en privat aktör, uppfyller kriterierna för livsmedelsföretag och är den som bör registreras.

Uppgifter om vilka som är dagbarnvårdare behöver inte finnas med i registreringen.

Det är lämpligt att den offentliga kontrollen primärt utförs hos den som tillhandahåller tjänsten. Kontroll hemma hos dagbarnvårdaren är möjlig, men förutsätter som huvudregel den enskildes samtycke. Jämför JO:s beslut den 18 oktober 2010 dnr 6650-2009.

Dagbarnvårdare med egen brunn omfattas av dricksvattenföreskrifterna (SLVFS 2001:30) om tillhandahållande i offentlig/kommersiell verksamhet. Registrering ska göras separat för dricksvattenanläggningen.

Om dagbarnvårdaren omfattas av registreringen av kommunens ansvariga nämnd bör eventuella krav med anledning av bristande dricksvattenkvalitet hos dagbarnvårdaren riktas till kommunen, i egenskap av ansvarig livsmedelsföretagare.

- Matlagning i skola i undervisningssyfte där maten äts av eleverna, till exempel hemkunskap. Inköp, förvaring och distribution av livsmedel kan anses ingå i livsmedelsföretaget, men inte elevernas matlagning och servering.
- Matlagning i skola i undervisningssyfte, till exempel kockutbildning, där maten serveras till allmänheten.
- Matlagning i undervisningssyfte där maten äts av deltagarna, till exempel en kurs i ett studieförbunds regi. Inköp och distribution av livsmedel kan anses uppfylla kriterierna för ett livsmedelsföretag, men inte deltagarnas matlagning och servering.

Leveranser av livsmedel

- Leverans av livsmedel till privathushåll, när leverantören regelbundet erbjuder detta som en del av inköpet, till exempel pizzabud.
- Försäljning av livsmedel från varubil utan förbeställning, till exempel glassbil.
- Transport av livsmedel, inklusive primärprodukter, av transportör som mer än vid enstaka tillfällen anlitas av livsmedelsföretag för leverans av till exempel mat mellan skolor, av ägg från en äggproducent till ett packeri, grönsaker till en grossist eller levande djur till en anläggning. De ska följa de generella bestämmelserna i bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004. Företag som transporterar produkter av animaliskt ursprung, inklusive primärprodukter, ska även följa relevanta bestämmelser i

Matlagning till allmänhet

- Matlagning under en arrangerad resa eller utflykt när deltagarna gemensamt lagar mat som tillhandahålls av arrangören, till exempel en vandringsresa. Inköp och distribution av livsmedel kan anses uppfylla kriterierna för livsmedelsföretag, men inte deltagarnas matlagning och servering.
- Servering av måltider i samband med rumsuthyrning i hemmiljö, det vill säga bed and breakfastverksamhet.
- Förening som bedriver serveringsverksamhet som är öppen för allmänheten.
- Livsmedel avsedda att släppas ut på marknaden till allmänheten kan hanteras i en privat bostad, förutsatt att kraven i kapitel III i bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004 uppfylls. Det gäller om verksamhetsformen är sådan att det bedöms vara ett livsmedelsföretag. Företagets anläggning ska då registreras eller godkännas.

Verksamheter av sådan art att de förutsätter godkännande lär dock ytterst sällan bedrivas i privatbostäder. Vilka typer av verksamheter som kan accepteras i en privat bostad måste bedömas från fall till fall. I de flesta privata bostäder finns knappast möjlighet att utföra mer än enkel livsmedels hantering i mindre omfattning.

Med mindre omfattning avses att livsmedlen når få konsumenter. Exempel på enkel hantering är marmelad- och saftkokning, brödbakning, karamelltillverkning och förvaring av färdigförpackade varor som inte förutsätter temperaturreglerade förhållanden. Om verksamheten i en privat bostad får sådan omfattning att lokalerna inte längre huvudsakligen utgör en privat bostad ska dessa istället bedömas enligt kapitel II i bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004.

Församlingshem och bygdegårdar

Lokaler som till exempel församlingshem, bygdegårdar och liknande kan ibland hyras ut till cateringföretag för tillfälliga evenemang. Uthyrning kan även ske till privatpersoner och föreningar, för till exempel kalas eller möten, och ställs ibland också till förfogande till en verksamhetsutövare som mera regelbundet bedriver café. För att kunna avgöra om det rör sig om ett livsmedelsföretag och vem som ska registreras är det viktigt att beakta följande:

1. Först är det viktigt att slå fast om den som driver verksamheten är livsmedelsföretagare eller inte. Att enbart äga och hyra ut eller upplåta en lokal åt annan som avser att bedriva livsmedelsverksamhet där innebär inte att uthyraren är livsmedelsföretagare.
2. Om verksamheten i den hyrda lokalen är att betrakta som att vara inom ett privathushåll, undantas aktiviteten från lagstiftningen. Förbudet mot att släppa icke-säkra livsmedel på marknaden gäller inte under förutsättning att livsmedel inte släpps på marknaden utan endast konsumeras i den privata kretsen. Se artikel 14 i förordning (EG) nr 178/2002.
3. Om livsmedel släpps ut på marknaden, men aktiviteten inte kan betraktas som ett livsmedelsföretag, omfattas den ändå av förbudet mot att släppa icke-säkra livsmedel på marknaden eftersom verksamheten inte är helt undantagen från lagstiftningen. Se ovan.
4. Om de verksamheter som bedrivs i lokalen uppfyller kriterierna för livsmedelsföretag ska varje livsmedelsföretagare som släpper ut livsmedel på marknaden (till exempel erbjuder livsmedel till allmänheten), se till att anläggningen registreras (eller godkänns) för respektive verksamhet. Se artikel 6 i förordning (EG) nr 852/2004. Företagarna ansvarar för att verksamheterna uppfyller lagstiftningens krav och att alla produkter som släpps ut på marknaden är säkra. Det måste finnas rutiner för att ta hand om de problem som kan uppstå genom att flera företagare och kanske även privatpersoner, använder lokaler och utrymmen i anläggningen.

Notera att om till exempel bygdegården har en egen dricksvattenanläggning så kan den under vissa förutsättningar utgöra en anläggning (vattenverk) för vilken delar av livsmedelslagstiftningen gäller. I dricksvattenföreskrifterna (SLVFS 2001:30) nämns begreppen offentlig eller kommersiell verksamhet. För

att avgöra om ett församlingshem/bygdegård eller liknande omfattas av SLVFS 2001:30 eller inte, kan resonemanget om viss grad av organisation och viss kontinuitet användas som stöd/vägledning för att avgöra om dricksvattenanläggningen är kommersiell eller inte. Det är dock den som ansvarar för bygdegården som är att betrakta som tillhandahållare av dricksvattnet och som blir föremål för registrering.

Automater

Företag som tillhandahåller livsmedel i automater eller liknande omfattas av begreppet livsmedelsföretagare och företaget ska registreras. Uppgifter om var automater är utplacerade behöver inte framgå av registreringen, men uppgiften måste finnas tillgänglig hos livsmedelsföretagaren av spårbarhetsskäl. Se artikel 18 i förordning (EG) nr 178/2002. Ett företag som upplåter plats åt en sådan automat lär inte uppfylla "viss organisation" och är därför inte att betrakta som ett livsmedelsföretag.

Så kallade mjölkautomater som används till försäljning av pastöriserad mjölk som tappas direkt på flaska betraktas som detaljhandelsanläggningar. De ska därmed vara registrerade hos den kommunala kontrollmyndigheten och följa de allmänna hygienreglerna i bilaga II till förordning (EG) nr 852/2004.

Matmäklare, importörer och liknande verksamhet

Vissa företagare handlar med livsmedel utan att någonsin fysiskt komma i kontakt med dem, till exempel genom mellanhänder som importörer och andra och har endast ett kontor varifrån de dirigerar livsmedlen. Livsmedelsföretags kontorslokaler och liknande kan vara en anläggning som ska registreras.

Med importör menas ett företag som tar in livsmedel från ett land utanför EU, ett så kallat tredje land. Handel mellan EU-länder är inte import, utan brukar omnämnas som unionsintern handel. Både importörer och sådana företag som för in livsmedel från ett annat EU-land kan hantera livsmedel fysiskt, men kan också vara av typen matmäklare.

Importörer ska registreras, liksom företagare som för in livsmedel från ett annat EU-land. Det är viktigt att företagaren i sin ansökan eller anmälan anger om det planeras att importera livsmedel från ett tredje land eller föra in livsmedel från annat EU-land och även från vilket land. Det för att kontrollmyndigheten ska kunna bedriva en effektiv och ändamålsenlig kontroll av verksamheten.

Återtag av kött med försäljning direkt till konsument på gården

En lantbrukare som föder upp djur, skickar dem till slakt och sedan tar tillbaka köttet och säljer det i en gårdsbutik, kan både vara en livsmedelsföretagare i primärproduktionen och i ledet efter primärproduktionen, om uppfödningen och försäljningen bedrivs med viss kontinuitet och viss grad av organisation. Uppfödaren kan även fungera som matmäklare eller transportör och sälja köttet, utan att ta tillbaka det till gården.

I Begreppen viss kontinuitet och viss grad av organisation anges att de kriterierna inte behöver beaktas när det gäller redan befintliga livsmedelsföretag. Livsmedelsverket anser dock att om en företagare bedriver verksamhet inom såväl primärproduktionen som inom led därefter måste graden av kontinuitet och organisation beaktas för varje verksamhet var för sig. Dels för den verksamhet som sker inom primärproduktionen och där länsstyrelsen är kontrollmyndighet, dels i ledet efter primärproduktionen där kommunen alternativt Livsmedelsverket är kontrollmyndighet.

Begreppen viss kontinuitet och viss grad av organisation

Konkursbo

Om ett företag går i konkurs kan det under en tid drivas vidare av en konkursförvaltare. Konkursboet är inte en ny juridisk person, varför det inte blir fråga om ett ägarbyte.

Tillverkning av snus och tuggtobak

Anläggningar som bereder, behandlar eller bearbetar snus eller tuggtobak omfattas av krav på registrering. Det framgår av 3 och 7 §§ LIVSFS 2005:20. Det framgår även att begreppen livsmedel och livsmedelsföretagare i föreskriften ska gälla även i fråga om snus och tuggtobak. Verksamheter som enbart omfattar försäljning av snus eller tuggtobak, exempelvis i en "renodlad" tobakshandel (inga andra livsmedel), behöver inte registreras.

Dricksvatten- och gemensamhetsanläggningar

Dricksvatten- och gemensamhetsanläggningar ska registreras. Livsmedelsföretagare som bedriver verksamhet i anläggningar som producerar dricksvatten ska se till att deras anläggningar registreras.

Gemensamhetsanläggning kallas en anläggning som är gemensam för flera fastigheter. Det kan vara oklart vem som är ansvarig livsmedelsföretagare i en sådan sammanslutning. Exempel på gemensamhetsanläggningar inom primärproduktionen är gemensamma lokaler för insamling av vilt för vidare transport till en vilthanteringsanläggning, lokaler för lagring av fisk för vidare transport eller annan anläggning (till exempel en auktion) eller lokaler för slungning och tappning av honung.

Lantmäteriet bildar genom lantmäteriförrättning gemensamhetsanläggningar. En gemensamhetsanläggning får inte inrättas om ägarna av de fastigheter som ska delta i anläggningen allmänt motsätter sig åtgärden och har beaktansvärda skäl för det. Se 7 § anläggningslagen (1973:1149). Om behovet av anläggningen är synnerligen angeläget kan den dock ändå inrättas. Av Lantmäteriets anläggningsbeslut framgår bland annat vilka behov som ska lösas gemensamt, vilka fastigheter som ska delta och skyldigheten att bidra till olika kostnader.

Lantmäteriet

Lagstiftningen erbjuder två olika former av förvaltning av gemensamhetsanläggningen, nämligen delägarförvaltning eller föreningsförvaltning. Se lagen om förvaltning av samfälligheter (1973:1150).

- Föreningsförvaltning innebär att en samfällighetsförening bildas för förvaltning av den gemensamma vattenanläggningen. Delägarna i föreningen antar stadgar och utser en styrelse. Samfällighetsföreningen är en juridisk person och medlemmarna utgörs av ägarna till deltagande fastigheter. Inom föreningen kan en majoritet bland delägarna besluta om förvaltningen. Lantmäteriet för ett särskilt register över alla samfällighetsföreningar. Krav med anledning av livsmedelslagstiftningen riktas till den juridiska personen, som är livsmedelsföretagare, men kan adresseras till den som har befogenhet att företräda livsmedelsföretaget (behörig firmatecknare). Vem detta är framgår av stadgarna.
- Delägarförvaltning är den form som gäller om en samfällighetsförening inte bildats. Denna förvaltningsform används främst vid enklare anläggningar med ett fåtal delägare. Beslut fattas då gemensamt av delägarna i enighet eller vid delägarsammanträde enligt lagen om förvaltning av samfälligheter.

Om någon gemensamhetsanläggning inte har skapats i enlighet med anläggningslagen (1973:1149) bör utgångspunkten vara att fastighetsägaren, som har rådighet över vattenverket, är ansvarig för att låta registrera detta. En utredning måste dock göras i varje enskilt fall men rådigheten över vattenverket borde kunna tillmätas stor betydelse. Kontrollmyndigheten bör presentera sin ansvarsutredning (att verksamheten vid anläggningen bedrivs av ett livsmedelsföretag, att dricksvattenföreskrifterna gäller och att fastighetsägaren är att anse som den registreringsskyldige livsmedelsföretagaren) för fastighetsägaren. Om det då visar sig att fastighetsägaren gör gällande att flera är ansvariga för vattenverket får en helhetsbedömning göras av de skäl som anförts.

Mobila verksamheter

Verksamhet i mobila lokaler, till exempel fordon, fartyg flaggade inom EU eller tält, ska som andra verksamheter godkännas eller registreras. Det gäller endast om verksamheten bedrivs med viss kontinuitet och viss grad av organisation, eller är en del av befintligt livsmedelsföretag. Anmälan ska ske till kontrollmyndigheten i den kommun eller det län där verksamheten huvudsakligen kommer att bedrivas, för fartyg är detta oftast där de har sin hemmahamn. Anmälan eller ansökan ska ske till Livsmedelsverket om verket är kontrollmyndighet. Se 8-13 §§ LIVSFS 2005:20.

Verksamheten kan därefter bedrivas i andra kommuner eller län än den där anläggningen har registrerats

eller godkänts.

Livsmedelsföretagaren behöver inte anmäla sin närvaro i kommuner som den besöker. Livsmedelsföretagare som bedriver verksamhet i en mobil anläggning ska vid kontroll kunna visa för kontrollmyndigheten att den verksamhet som bedrivs har registrerats eller godkänts.

Om en mobil anläggning är godkänd eller registrerad av en kontrollmyndighet i annat land inom EU, motsvarar det en svensk registrering eller ett svenskt godkännande. Detsamma bör gälla länder inom EES, till exempel Norge.

En mobil lokal kan i de flesta fall anses utgöra en del av en vanlig "fast" anläggning och registreras tillsammans med huvudverksamheten alternativt ingå i det godkännande som utfärdas för huvudverksamheten.

När en primärproducent säljer sina primärprodukter ska kommunen ta ställning till om verksamheten enbart gäller försäljning av små mängder egenproducerade primärprodukter. Anläggningen ska då inte registreras hos kommunen, utan istället följa de nationella reglerna som gäller "små mängder". Se LIVSFS 2005:20.

Eftersom länsstyrelserna ansvarar för kontrollen av primärproducenter ansvarar de även för registrering och kontroll av primärproducenters "små mängder"-verksamheter. Mobila anläggningar ska anmälas skriftligt till länsstyrelsen i det län där verksamheten i huvudsak kommer att bedrivas. Anläggningen behöver inte registreras separat, utan länsstyrelsen kan komplettera den befintliga registreringen av primärproduktionsanläggningen med de nya uppgifterna. När kontrollmyndigheten registrerar en mobil anläggning ska den samtidigt utfärda ett bevis av vilket det framgår vilken verksamhet registreringen gäller. Se 11 a § LIVSFS 2005:20 och 3 § LIVSFS 2005:21.

E-handel

Företagare som erbjuder livsmedel till försäljning via internet bedriver e-handel. Vissa av dessa företagare har egna lager varifrån de skickar varor direkt till sina kunder, vilka kan vara såväl företag som privatpersoner.

Precis som med övriga verksamheter ska e-handelsverksamheter bedömas utifrån omfattning och kontinuitet. Exempelvis bör en privatperson som ett par gånger om året säljer förpackade torkade livsmedel på sin hemsida inte anses bedriva livsmedelsföretag medan en person som två gånger i månaden säljer köttprodukter via Facebook ska anses bedriva livsmedelsföretag i egenskap av livsmedelsföretagare.

Observera att företagare som bedriver e-handel inte nödvändigtvis ska betraktas som matmäklare, utan kan även vara importör eller till exempel ha en butik. E-handeln utgör då endast en del i verksamheten och ska inte registreras som en egen anläggning. Förordning (EU) nr 1169/2011 har medfört att företagares ansvar för livsmedelsinformation i samband med e-handel har blivit mer omfattande än tidigare.

Registrering av livsmedelsföretag som bedriver e-handel

Företag som bedriver e-handel med livsmedel ska vara registrerade som livsmedelsföretag i den kommun varifrån de bedriver sin verksamhet. Det kan vara kommunen där företaget har sitt säte eller, om företaget har flera anläggningar i landet, där kontoret finns varifrån försäljningen och (till exempel) hemsidan administreras. Detta gäller oavsett om försäljningen från till exempel en hemsida bara sker mot svenska konsumenter, eller mot konsumenter i andra länder, och det gäller oavsett om företaget själva hanterar livsmedlen eller inte. Företagare som inte registrerat sin livsmedelsverksamhet hos kontrollmyndigheten kan åtalsanmälas.

Även verksamheter som faller under Livsmedelsverkets kontroll kan ibland bedriva e-handel och då är det Livsmedelsverket som ansvarar för kontrollen av e-handeln.

Om primärproducenter (som kontrolleras av länsstyrelserna) bedriver e-handel ska de vara registrerade som en detaljhandelsanläggning hos kommunen (för den del som gäller e-handel med livsmedel).

